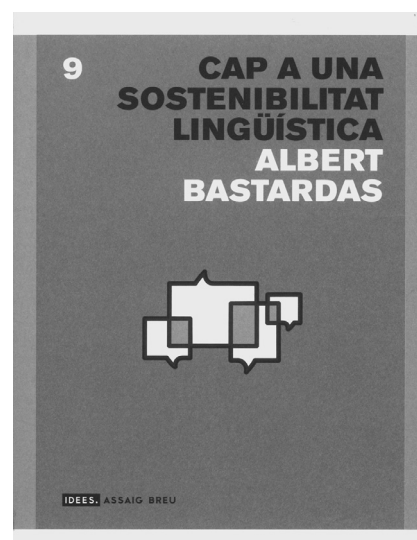

Albert Bastardas

Cap a una sostenibilitat lingüística

La diversitat lingüística no és res del passat sinó allò que utilitzen per comunicar-se quotidianament milions d'éssers humans que volen continuar vivint lingüísticament com ho han fet en el passat, sense que això hagi de ser cap obstacle per poder-se entendre i comunicar amb els membres d'altres grups (ps. 60-61)

La construcció del títol a partir del terme “sostenibilitat”, vinculat habitualment a l'ecologia i a l'economia, és un senyal clar de com l'autor afronta l'estudi de la sociolingüística; com també ho demostren les referències bibliogràfiques que utilitza. Albert Bastardas, en aquest breu assaig, com ja havia fet en treballs anteriors¹, a més de rebutjar la perspectiva dicotòmica i apostar pel paradigma de complexitat, aprofita conceptes i procediments d'altres disciplines científiques per aprofundir en la reflexió sobre el contacte de llengües. I no hi ha dubte que, en aquest sentit, les seves aportacions se situen entre les més destacades de la sociolingüística catalana, de tal manera que l'han convertit en un dels principals motors de l'impuls que el pensament ecolingüístic ha experimentat aquests darrers anys. Sense que la relativa brevetat sigui un obstacle, a *Cap a una sostenibilitat*

lingüística (Premi IDEES 2004, *ex aequo*), hi podem trobar pensaments originals i innovadors, tant sobre les característiques dels processos de substitució i de normalització lingüístiques com amb relació a la perspectiva que cal adoptar per estudiar-los. Els temes tractats van des de la necessitat d'una àmplia interdisciplinarietat en la recerca sociolingüística, a la possibilitat d'aprofitar el concepte de “sostenibilitat” en política i planificació lingüístiques, que complementa amb propostes de regulació lingüística amb la finalitat d'ordenar el multilingüisme perquè no condueixi a la substitució lingüística, és a dir per a la creació d'un multilingüisme sostenible. En aquest sentit, podem esmentar la proposta, agosarada en el nostre àmbit, de posar en qüestió la idea que la bilingüització social condueix necessàriament a la substitució lingüística; idea tan reiterada com indiscutida en la nostra literatura sociolingüística

Albert Bastardas: *Cap a una sostenibilitat lingüística* (2005). Barcelona. Centre d'Estudis de Temes Contemporanis i Angle Editorial. 71 ps.

més a mà. Segons l'autor, en la majoria de processos de bilingüització massiva que coneixem el desenllaç ha estat la substitució perquè aquest era l'objectiu perseguit; però, en un marc de multilingüisme sostenible, la bilingüització no hauria de conduir inevitablement a la substitució. La teoria de la sostenibilitat, precisament, pretén combinar i harmonitzar aquells aspectes i alternatives que semblen excloents. Per a Bastardas, “la sostenibilitat lingüística fóra un procés de

transformació gradual de l'actual model d'organització lingüística de l'espècie humana, que tindria l'objectiu d'evitar que la bilingüització o poliglòtització col·lectiva dels éssers humans hagués de comportar necessàriament l'abandonament de les llengües pròpies dels distints grups culturals" (p. 17).

Per fer possible l'aplicació d'aquesta proposta de multilingüisme sostenible, cal disposar d'instruments per a mesurar l'impacte sociolingüístic dels canvis en el camp econòmic, polític, educatiu, migratori, tecnològic, etc. "Ens cal arribar de pressa a models clars i funcionals dels ecosistemes sociolingüístics, saber-ne les interaccions entre els distints elements, quantificar-ho i, en la mesura que sigui possible, poder arribar a prediccions sobre la seva evolució i, en conseqüència, arribar a proposar les mesures [...] adequades des de la perspectiva d'una gestió sostenible del plurilingüisme". (p. 23)

L'autor distingeix tres tipus de situacions en què cal aplicar polítiques de manteniment del multilingüisme: a) Quan la bilingüització d'una comunitat es produeix per una incorporació a una estructura politicoeconòmica més extensa on queda en minoria; b) En els contactes horitzontals, bàsicament causats per moviments migratoris; c) Quan els fluxos migratoris es produeixen en societats receptores que no són independents i ja estan desequilibrades des del punt de vista lingüístic per actuacions anteriors. La determinació del model a aplicar en cada cas no és un procés senzill; hi intervenen, lògicament, molts d'altres factors: el grau de desenvolupament industrial, les característiques dels moviments migratoris, la fase en què es troba el procés de substitució lingüística, etc.

En parlar de l'ordenació de les funcions de les llengües, l'autor, com ja havia fet en treballs anteriors, recorre al concepte de "subsidiarietat", també manllevat, en aquest cas de la ciència política. En l'àmbit lingüístic, aquest principi podria resumir-se dient que "tot allò que pugui fer una llengua local no ho hauria de fer una llengua més global" (p. 24); és a dir, que, per defecte, la llengua preferent sempre hauria de ser la pròpia de la comunitat lingüística.

A la denúncia de falsedat que l'autor fa de l'afirmació que els membres de les comunitats subordinades han d'abandonar les seves llengües per poder desenvolupar-se i sortir de la pobresa (pàgs. 61-62), hi podríem

afegir que el seguiment d'aquestes recomanacions, més que tenir com a objectiu fer-los sortir de la situació de pobresa, el que sovint ha provocat ha estat l'obertura d'una via perquè fossin més fàcilment dominats pels grups que els ho recomanaven.

Pel que fa a la integració de la població immigrada, Bastardas proposa, en aquest marc de conservació de la diversitat lingüística, l'assumpció dels que anomena "principis consensuats de coexistència": 1. El principi d'estabilitat, desenvolupament i normalitat lingüístics del grup receptor; 2. El principi d'adaptació (intergrup i social) del grup desplaçat; 3. El principi de llibertat personal dels desplaçats respecte de la continuïtat dels seus elements culturals, intragrupalment. (pàgs. 52-53).

En la part final, Bastardas esmenta les prioritats que considera que han de tenir les actuacions a favor de la sostenibilitat lingüística, que van des del fre dels usos abusius de les grans interllengües i la dignificació de l'autoimatge dels grups lingüístics subordinats fins al control per aquests grups de l'espai comunicatiu propi, la reserva de funcions exclusives per a les llengües actualment subordinades i el compromís dels governs i les empreses en l'establiment de models lingüístics sostenibles.

El punt de vista de l'autor és especialment idoni per a analitzar la dinàmica del canvi lingüístic en les societats actuals, i especialment a la nostra. Si consideram, amb Bastardas, que al llarg de la història hi ha hagut dues grans causes que expliquen la ruptura dels ecosistemes lingüístics (les irrupcions migratòries i les absorcions polítiques i econòmiques), hem de convenir que, a la nostra àrea, actualment coincideixen ambdós factors de forma molt intensa. En aquestes circumstàncies, Bastardas sosté que, tot i els problemes que els grans canvis que es produeixen a les societats actuals suposen per a la continuïtat de la gran majoria de les comunitats lingüístiques, amb un model adequat ha de ser possible conjugar progrés i manteniment de la diversitat lingüística. ■

¹ A part de nombrosos articles en revistes especialitzades, en aquesta línia podem esmentar *Ecologia de les llengües. Medi, contacte i dinàmica sociolingüística* (1996) i els articles de diversos autors que, com a coeditor, va aplegar a *Diversitats. Llengües, espècies i ecologies* (2004).

Joan Melià

aquest mes...

L'AVENÇ 306 OCTUBRE 2005

EL DISTRICTE VÈ
Un retrat de Barcelona
Joan Roca, Jordi Castellanos, Paco Villar i Imma Merino

SALAMANCA, L'ALTRE REGIONALISME
ENTREVISTA A FRANCESC CANDEL L'escriptor amb sort
LA TORNA DE LA TORNA
LA CONSIDERACIÓ DE LA RUINA

+ (PLECS) 119

El Districte Vè, l'antic Barri Xino, ha estat sinònim, al llarg de bona part del segle XX, de la ciutat dels baixos fons, de la prostitució i de la marginalitat, però també de la vida bohèmia. La literatura, la fotografia i el cinema han contribuït poderosament a configurar un determinat retrat de Barcelona, un dels que ha fet més fortuna internacionalment. La reconstrucció del Raval, però, ha posat fi a aquella realitat. També trobareu un article sobre els papers de Salamanca, una entrevista a Francesc Candel, i la crònica cultural, entre d'altres.

I al novembre...

Entorn del 20-N
La sortida del franquisme

L'AVENÇ

Consell de Cent, 278, 1r 2a
08007 Barcelona
Telèfon 93 488 34 82
lavenc@lavenc.com
www.lavenc.com